

DOSSIER DE PREMSA

Educació Híbrida: Com impulsar la transformació digital de l'escola

15 de juny de 2021

La Fundació Bofill demana que es revisi el Pla d'Educació Digital amb 15 mesures per convertir la digitalització en una eina de millora dels aprenentatges

- ✚ Dispositius i espais amb connexió i suport per a l'alumnat en centres educatius i equipaments de l'entorn, més hores de tutoria i més mentors pels centres són algunes de les mesures necessàries per impulsar un aprenentatge més efectiu i per reduir les bretxes digitals.
- ✚ Amb aparells, connectivitat, orientacions i capacitacions bàsiques no n'hi ha prou perquè la digitalització serveixi per millorar l'educació. Calen dissenys pedagògics que ajudin a docents i centres a utilitzar les tecnologies amb metodologies actives i competencials.
- ✚ L'aprenentatge híbrid és el model de digitalització amb més bons resultats: impulsa l'aplicació de la tecnologia per actualitzar les pràctiques educatives i afavoreix la implicació, col·laboració i connexió amb els alumnes.

El Pla d'Educació Digital 2020-2023 impulsat pel govern en plena **pandèmia suposa un compromís d'actualitzar progressivament les escoles a l'era digital després d'anys de falta d'inversió**. L'acceleració del pla ha planificat l'equipació progressiva del sistema amb dispositius i connectivitat a 3r i 4t ESO, a l'FP i al Batxillerat i amb programes de formació en competència digital, elements indispensables per crear les bases de la incipient digitalització educativa. La digitalització accelerada ha exigit un sobre esforç per als centres i docents, que han estat capaços de trobar solucions creatives i flexibles en un context molt advers, i que ara es troben amb el repte d'avançar en aquest procés de transformació digital de l'educació.

Però amb dispositius, connectivitat, orientacions i capacitacions bàsiques no n'hi ha prou per assegurar que la digitalització educativa serveix per millorar els aprenentatges i reduir les bretxes digitals.

Per això, la **Fundació Bofill reclama al Departament que impulsi dissenys pedagògics que ajudin a docents i centres a aplicar les tecnologies digitals amb metodologies actives i competencials per evitar que s'utilitzin per reproduir models transmissius.**

Catalunya està immersa en un procés de transformació educativa, i la digitalització pot suposar-ne una acceleració o un retrocés. El compromís del nou Govern perquè l'escola no torni a ser com era abans de la pandèmia és una oportunitat per incloure en el Pla d'Educació Digital un ús pedagògic de les tecnologies per a un aprenentatge més competencial, que superi models transmissius i avanci en l'equitat educativa ja des de l'inici del proper curs.

La recerca internacional mostra que **l'aprenentatge híbrid és el model pedagògic de digitalització educativa que dona més bons resultats educatius** i permet fer un salt significatiu en la reducció de les bretxes digitals i en l'impuls de l'aplicació de la tecnologia per millorar i actualitzar les pràctiques educatives. Té l'avantatge de combinar el millor de l'aprenentatge presencial (cohesió grupal, col·laboració, implicació) i la virtualitat i asincronia (treball reflexiu, treball dirigit i autonomia de l'alumne). D'altra banda, afavoreix l'ús de metodologies actives i l'experiència pràctica de l'alumne, amb una tutorització propera i intensiva per part dels docents que evita la desconexió de l'alumnat i augmenta la seva motivació, implicació i interès.

En aquesta línia, la **Fundació Bofill planteja 5 grans objectius i 15 mesures concretes** perquè el Pla Digital de Catalunya asseguri la millora dels aprenentatges i la reducció de les bretxes digitals.

Entre les mesures proposades:

- **Ampliar la connectivitat, dispositius i formacions als cursos no coberts pel pla, prioritzant els centres amb major vulnerabilitat.** Cal començar per l'alumnat de 1r i 2n d'ESO, i de sisè de primària cap avall.
- **Tot alumne ha de disposar en horari extraescolar d'un espai de referència,** al centre o a l'entorn comunitari (biblioteques, centres cívics, espais comunitaris...), **on rebre suport i acompanyament per poder fer el treball no presencial.** En col·laboració amb els Ajuntaments, cal que els centres tinguin el mapa d'aquests recursos per orientar l'alumnat i les seves famílies, especialment en els entorns més vulnerables.
- **Augmentar el nombre de docents-tutors als centres educatius per assegurar un tutor per cada 12-14 alumnes** a primària i a secundària per així poder fer un acompanyament més intensiu i personalitzat dels alumnes i les seves famílies tant presencial com virtual. La tutorització intensiva és imprescindible per seguir el ritme d'aprenentatge i evitar la desconexió de l'alumnat.

- **Els Centres de Recursos Pedagògics han d'intensificar l'acompanyament als centres educatius ampliant la plantilla o les hores de dedicació dels assessors digitals de proximitat** contemplats en el Pla Digital de Catalunya, per tal que puguin assessorar, acompanyar i donar un suport regular i estable a cada centre en el desenvolupament de la seva estratègia digital.
- **Crear figures de mentors digitals dins els Centres de Recursos Pedagògics d'acompanyament psicopedagògic al professorat** i per generar espais de formació i comunicació sobre aspectes de benestar, seguretat i autonomia digital (hàbits saludables, relació amb els dispositius i dieta digital, desconexió digital, ús responsable, ciberassetjament, consum de continguts apropiats, xarxes socials, sentit crític i veracitat, etc.)
- **El Departament ha de proveir als centres models d'avaluació formativa i continuada** incloent mecanismes avaluatius en entorns híbrids (rúbriques, carpetes d'aprenentatge) que permetin als docents dissenyar i planificar el procés avaluatiu del seu alumnat en base d'una combinació més variada d'informacions (presencial i virtual).

Aquestes propostes surten de l'informe **Educació Híbrida. Com impulsar la transformació digital de l'escola**, elaborat per Miquel Àngel Prats i Elena Sintès i amb les aportacions de 10 experts en digitalització educativa. El document **planteja desplegar aquest model d'aprenentatge híbrid en 8 grans eixos estratègics** i situa els principals objectius, criteris, orientacions i accions clau per tal que administració i centres educatius el puguin implementar.

El desenvolupament d'un model d'aprenentatge híbrid ha de permetre assolir els **2 objectius fonamentals de la proposta**:

- **Qualitat i transformació educativa.** La digitalització educativa va més enllà de l'accés a dispositius tecnològics i connectivitat, i requereix integrar i acompanyar canvis pedagògics, tecnològics i organitzatius en els centres educatius, per assolir la millora dels aprenentatges.
- **Equitat i inclusió.** La digitalització educativa no només ha d'evitar excloure ningú sinó prioritzar precisament els col·lectius amb més risc de desconexió digital. Posar el focus en l'equitat i la inclusió vol dir fixar els recursos i activar mesures específiques per a l'alumnat i famílies en situació de vulnerabilitat i també per als centres que concentren major complexitat social o que necessiten més suport per a avançar en la digitalització.

A partir de l'informe **Educació Híbrida. Com impulsar la transformació digital de l'escola**, a l'inici de curs tindrà lloc **una jornada per reflexionar i compartir experiències**, reptes i coneixements sobre la digitalització educativa amb experts, docents i professors, directors de centres, tècnics i responsables polítics.

ELEMENTS CLAU DE LA PROPOSTA

El coneixement i domini de les tecnologies digitals han de formar part de les competències bàsiques de qualsevol ciutadà per ser capaç de desenvolupar-se com a persona, participar activament en la societat i exercir els seus drets fonamentals. A més, **les tecnologies digitals tenen una enorme potencialitat per millorar la qualitat de la pràctica educativa en totes les fases i etapes**, ja que el seu ús facilita un aprenentatge més personalitzat, flexible i centrat en els estudiants. Així, la digitalització de l'escola implica garantir les competències digitals de l'alumnat i alhora aprofitar el potencial de les eines digitals per a enfortir els aprenentatges i reduir les desigualtats.

Per aquest motiu, la transformació digital a l'escola es veu avui com un element imprescindible per aconseguir una educació de qualitat i inclusiva.

El Pla d'Educació Digital 2020-2023 és un primer pas per establir les bases d'una incipient digitalització, i començar a formar en competències digitals i a equipar tecnològicament el sistema. Tanmateix, **per convertir la digitalització en una eina efectiva de millora d'aprenentatges calen mesures i mecanismes que acompanyin als docents i centres** en la transformació digital, i formacions centrades en l'ús pedagògic de les eines digitals (quan, com i per què s'empren les tecnologies digitals), més que no pas en el coneixement i ús instrumental de les pròpies tecnologies.

Per fer-ho possible, **proposem un procés de transformació digital del sistema educatiu català a través del desenvolupament d'un model d'aprenentatge híbrid** orientat a garantir l'equitat i al servei de la millora dels aprenentatges.

L'informe **Educació Híbrida. Com impulsar la transformació digital de l'escola** presenta 44 mesures a desenvolupar per part de l'administració educativa i dels centres

educatius, sovint amb la col·laboració d'altres agents com ara els Ajuntaments, entitats comunitàries o Universitats. D'aquest ampli ventall, a continuació detallem 5 objectius principals amb 15 mesures concretes.

5 grans objectius i 15 mesures concretes perquè el Pla Digital de Catalunya assegurï la millora dels aprenentatges i la reducció de les bretxes digitals

1. Garantir que tot l'alumnat de primària i secundària té l'equip i els espais adequats per fer el treball no presencial al centre educatiu i en equipaments de l'entorn.

Tenir la infraestructura adequada, l'equipament tecnològic, connectivitat i recursos i materials és fonamental en qualsevol model digital. En models híbrids, a més, **s'ha de garantir que els estudiants compten amb espai, equipament i suport dins i fora del centre** educatiu per a realitzar les tasques escolars presencials i virtuals.

L'alumnat també ha de tenir suports i serveis d'assistència tècnica i pedagògica per a fer un bon ús de les tecnologies. Molts estudiants no poden comptar amb l'acompanyament de les seves famílies o d'altres adults per poder desenvolupar les tasques escolars o emprar adequadament els dispositius tecnològics. Per això, en un model híbrid és indispensable assegurar aquest suport a tots els estudiants per tal que puguin seguir la tasca educativa, també en virtual.

D'altra banda, **oferir recursos i formació per a l'alfabetització digital de les famílies pot ajudar a reduir les bretxes digitals**, dotant-les de capacitats per acompanyar el procés d'aprenentatge dels seus fills i filles, sobretot quan aquest inclou l'ús de tecnologies digitals.

Per garantir aquest objectiu és necessari:

- **El Departament d'Educació ha de proveir d'infraestructura, connectivitat i dispositius** (ben configurats i actualitzats) per a docents i alumnes de les etapes educatives on encara no s'ha estès el Pla Digital (Educació primària i 1r i 2n d'ESO).
- **S'ha de prioritzar la provisió en els entorns més vulnerables**, 1r i 2n d'ESO i avançar en l'extensió cap a primària, de sisè cap avall.
- En col·laboració amb els Ajuntaments, **habilitar espais en centres educatius i equipaments de l'entorn** (biblioteques, centres cívics, espais comunitaris...) amb connexió, dispositius tecnològics i personal de suport tècnic a disposició de l'alumnat que ho pugui necessitar, especialment en els entorns més vulnerables.
- **Els centres educatius han de tenir mapejats els espais de connexió dins i fora del centre** per garantir que el seu alumnat pot fer les tasques escolars.

2. Augmentar el nombre de tutors als centres educatius i reforçar la funció tutorial per assegurar el seguiment, acompanyament i atenció continuada de l'alumnat, tant presencialment com virtual.

La funció de seguiment, suport i tutorització continuada és crucial per al progrés educatiu i per garantir la connexió i l'atenció personalitzada de l'alumne. Per això, **els models que incorporen la virtualitat requereixen una tutorització intensiva per evitar la desconnexió de l'alumnat.**

Això implica que cada docent-tutor es fa càrrec d'un nombre reduït d'alumnes amb els quals pot fer una tutoria personalitzada i grupal en modalitat sincrònica i asincrònica, amb el propòsit d'aconseguir un major acompanyament i orientació de l'alumnat.

Per assegurar aquesta connexió contínua entre docents, alumnes i famílies, cal reforçar l'acció tutorial i orientadora als centres educatius per garantir que tot alumne té seguiment i atenció continuada tant presencialment com virtual.

- **Augmentar el nombre de docents-tutors als centres educatius per assegurar un tutor per cada 12-14 alumnes** a primària i a secundària per així poder fer un acompanyament més intensiu i personalitzat dels alumnes i les seves famílies tant presencial com virtual.

3. Els Centres de Recursos Pedagògics han d'acompanyar de manera proactiva, regular i estable als centres en el procés de digitalització educativa, avaluar la maduresa digital i elaborar plans de formació per a l'equip docent.

La transformació digital dels centres i l'ús de models d'aprenentatge híbrids implica canvis pedagògics, tecnològics i organitzatius que requereixen d'un acompanyament proactiu, regular i estable als centres educatius i docents.

Més enllà d'oferir marcs d'orientacions i formacions generalistes per als centres, **l'administració ha de disposar de tècnics al territori per atendre i assessorar els processos de transformació digital dels centres**, des del disseny del model híbrid en què voldran treballar, la detecció de necessitats competencials del professorat i l'alumnat, la planificació dels processos de formació en digitalització pedagògica o el disseny d'activitats en entorns híbrids.

La creació dels assessors digitals de proximitat a través del Pla Digital és un primer pas que cal ampliar en funcions i dotació per poder acompanyar a definir, dissenyar i planificar la dimensió digital de cada centre educatiu. És a dir, com s'organitza el centre, les seves activitats, i la gestió i coordinació dels equips en un entorn híbrid.

Proposem:

- **Intensificar l'acompanyament dels Centres de Recursos Pedagògics als centres educatius ampliant la plantilla o les hores de dedicació dels assessors digitals de proximitat** contemplats en el Pla Digital de Catalunya (els referents digitals dels Centres de Recursos Pedagògics i els assessors digitals dels Serveis Territorials), per tal que puguin donar un suport regular i estable a cada centre en el desenvolupament de la seva estratègia digital.
- Cada Centre de Recursos Pedagògics ha de proveir als centres que tenen adscrits els següents serveis:
 - **A l'inici del proper curs, avaluar la maduresa digital de centre** per identificar les fortaleeses i les debilitats del centre en relació amb la implantació de les tecnologies i donar suport a la comissió d'estratègia digital de centre per dissenyar el full de ruta a desenvolupar per a l'organització en un model educatiu híbrid. L'administració té al seu abast diferents eines per fer aquesta avaluació, com per exemple el model proposat per l'Edutech Cluster.
 - **Detectar necessitats formatives docents** de Competència Digital Docent (Instrumental i Metodològica) i elaborar plans de formació adaptats a la situació i estratègia digital del centre, amb càpsules formatives específiques i de curta durada per aprofundir i reflexionar sobre les metodologies que es volen dur a terme i quines són les eines digitals necessàries per fer-ho.
 - **Programar formacions més centrades en criteris de quan, com i per què s'empren les TD**, que no pas en el coneixement i ús instrumental de les pròpies TD
 - **Programar formacions específiques sobre recursos i estratègies per a l'aprenentatge híbrid**, metodologies de col·laboració i d'interacció amb l'alumnat, metodologies de retroalimentació per sobre de la transmissió, així com sistemes d'avaluació i seguiment de l'aprenentatge.
 - **Acompanyar els centres en la detecció de les necessitats formatives de l'alumnat**, basant-se en les competències i nivells del programa d'Acreditació de Competències en Tecnologies de la Informació i la Comunicació, ACTIC.
 - **Oferir orientacions i propostes didàctiques de disseny, creació, aplicació i avaluació** d'activitats digitals que fomentin un aprenentatge competencial per tal que cada centre pugui decidir quines activitats s'ajusten millor a les seves característiques i prioritats.
 - **Promoure xarxes de docents i centres per a l'aprenentatge compartit**, l'experimentació didàctica amb tecnologies digitals i l'intercanvi de bones experiències i pràctiques educatives.
 - **Crear figures de mentors digitals dins els Centres de Recursos Pedagògics** d'acompanyament psicopedagògic al professorat i per generar espais de formació i comunicació amb els diferents col·lectius del centre (tutories i trobades de reflexió-pràctica, materials d'orientació...),

sobre diferents aspectes de benestar, seguretat i autonomia digital (hàbits saludables, relació amb els dispositius i dieta digital, desconexió digital, ús responsable, ciberassetjament, consum de continguts apropiats, xarxes socials, sentit crític i veracitat, etc.)

4. Els centres educatius han de disposar de models i eines d'avaluació formativa i el feedback continuat per avaluar el progrés d'aprenentatge i no només la qualificació.

En models híbrids s'han de **desenvolupar models d'avaluació formativa, contínua i competencial integrant l'avaluació com una part del procés** de l'aprenentatge més que no pas la seva finalitat.

El feedback continuat és essencial per assegurar el procés d'aprenentatge, així com la diversificació de les eines de seguiment (rúbriques d'autoavaluació i coevaluació, portafolis, carpetes d'aprenentatge...), que fan més fàcil i fluïda l'avaluació en models que combinen presencialitat i virtualitat.

Proposem:

- El Departament d'Educació ha de proveir **de models d'avaluació formativa i continuada incloent mecanismes avaluatius en entorns híbrids**, com per exemple rúbriques, carpetes d'aprenentatge, bases d'orientació que permetin als docents avaluar i fer feedback de forma continuada i avaluar en base d'una combinació més variada d'informacions sobre el procés d'aprenentatge (presencial i virtual). Avui disposem de diferents experiències i models d'avaluació formativa, continuada i competencial, que **cal articular en una guia per tal que els centres disposin de criteris i un catàleg de mecanismes i exemples** que els permeti dissenyar i planificar el procés avaluatiu del seu alumnat.

5. Garantir que els centres disposen de plataformes per al treball col·laboratiu, la comunicació i el seguiment sincrònic i asincrònic entre tots els membres de la comunitat (docents, alumnes i famílies).

El desenvolupament digital dels centres educatius i el treball combinat d'activitats sincròniques i asincròniques requereix que **escoles i instituts comptin amb algun tipus d'entorn virtual com a eina de coordinació, organització i dinamització de l'activitat**. No es tracta tant de tenir entorns d'aprenentatge virtuals que només serveixen per penjar-hi continguts (activitats, exercicis, avisos, qualificacions, etc) sinó que **han de ser útils com a eina de gestió de l'organització del centre educatiu i com a canal de comunicació interna i externa**.

Per a l'equip docent, els espais virtuals faciliten el treball en equip i permet ordenar l'activitat docent, els encàrrecs i les agrupacions. És una eina imprescindible per mantenir tota la gestió i la presa de decisions d'una forma integrada.

També és necessari disposar d'espais de comunicació amb les famílies per compartir informació, prioritzant els àmbits de salut i el seguiment emocional i dels objectius d'aprenentatge dels seus fills/filles, així com la seva connexió individualitzada.

Tot i que actualment molts centres ja compten amb un entorn virtual, aquest no sempre ofereix les funcions necessàries per introduir la virtualitat i l'asincronia. D'una banda, sovint els centres utilitzen diferents mitjans de comunicació o aplicacions diverses per a cada tasca en lloc de tenir un únic espai de coordinació, organització i seguiment. I d'altra, la major part de les plataformes virtuals més freqüents als centres han d'evolucionar per poder oferir funcionalitats importants com ser el canal de comunicació de referència de la comunitat educativa, l'espai de gestió de l'activitat docent (calendaris, tasques, planificació...), i una eina que faciliti el seguiment, avaluació i tutorització de l'aprenentatge de l'alumnat (resultats, assistència, mètriques per ajudar a l'orientació...).

Existeix un debat obert sobre la propietat del programari, la propietat i la privadesa de les dades dels alumnes, o quin ha de ser l'accessibilitat i l'autonomia de centre per decidir la plataforma amb què treballa. És una qüestió a resoldre i que demana un lideratge públic per garantir els estàndards que han de regir l'ús d'aquestes eines.

Proposem:

- El Departament d'Educació ha de garantir a tots els centres educatius **un entorn virtual d'aprenentatge que permeti el treball col·laboratiu, la comunicació i el seguiment sincrònic i asincrònic** entre tots els membres de la comunitat (docents, alumnes i famílies). Les plataformes no han de ser només espais informatius sinó una eina avançada de treball, seguiment, aprenentatge i avaluació de l'alumnat. Per aconseguir-ho, **cal que incorpori les següents funcions:**
 - Servir com a base de dades per fer seguiment de l'evolució educativa de l'alumnat i per ajudar als docents en l'orientació i tutorització pedagògica.
 - Permetre la comunicació síncrona i asíncrona entre l'equip docent i dels docents amb alumnes i famílies.
 - Fer més amigable i accessible la interfície perquè tant docents, com alumnat i famílies puguin entendre i aprendre més ràpidament a utilitzar-lo de manera autònoma.
 - Ser l'espai de referència de comunicació i informació per a tots els membres de la comunitat educativa i estar connectat amb els altres aplicatius d'ús habitual en l'àmbit escolar.

En què consisteix el model pedagògic d'aprenentatge híbrid?

- La recerca internacional mostra que l'aprenentatge híbrid és el model de digitalització educativa que dona més bons resultats educatius a primària i secundària.
- L'aprenentatge híbrid combina sessions presencials (en què docent i alumnes comparteixen físicament el mateix espai) i amb sessions de treball individual o grupal en entorns virtuals (en el mateix centre educatiu, a casa o en espais i equipaments dotats tecnològicament).
- Té l'avantatge de combinar el millor de l'aprenentatge presencial (cohesió grupal, col·laboració, implicació) i la virtualitat i asincronia (treball reflexiu, treball dirigit i autonomia de l'alumne).
- Requereix que tot alumne disposi dels recursos i l'acompanyament necessari quan fa les tasques presencials i també les virtuals, reduint així les bretxes digitals i el risc de desconnexió. Els alumnes compten amb l'equipació i els espais adequats per fer tant el treball presencial com el virtual, sigui a casa, al centre educatiu i en equipaments de l'entorn.
- És un model adaptable a les necessitats i característiques de cada edat. Els estudiants més grans poden guanyar en personalització dels aprenentatges i autonomia, mentre els més petits usen i adquireixen competències digitals amb major presencialitat i acompanyament docent.
- Afavoreix l'ús de metodologies actives i l'experiència pràctica de l'alumne, amb una tutorització propera i intensiva per part dels docents que evita la desconnexió de l'alumnat i augmenta la seva motivació, implicació i interès.
- La tecnologia s'empra com una eina educativa amb què s'aprèn i s'adquireixen habilitats, destreses i competències digitals

Educació Híbrida: Com impulsar la transformació digital de l'escola

L'informe ha estat elaborat per:

Miquel Àngel Prats – Professor Titular de Tecnologia Educativa a la FPCEE Blanquerna (Url) – Grup de Recerca PSITIC.

Elena Sintes – Cap de Projectes de la Fundació Bofill.

Experts participants: Liliana Arroyo (Esade, Ramon Llull); Annabel Fontanet (Blanquerna, Ramon Llull); Pepe Menéndez (consultor educatiu); Elena Ojando (Blanquerna, Ramon Llull); Enric Roca (UAB); Albert Sangrà (UOC); Xavier Sans (Escola Tecnos, Terrassa); Jordi Simón (Blanquerna, Ramon Llull). Amb l'assessorament dels MRP (Jordi Puche i Pilar Gargallo).

Educació per canviar-ho tot